

Obsah.

Díl první. Statistika.

Úvod	6
Statistické poznatky o tuberkulose v republice Československé a jejích částech	9
Rozvrh látky	9
Původ statistických údajů	9
Přesnost statistických údajů	10
Počet zemřelých tuberkulosou v Československu a jeho částech	12
Úmrtnost tuberkulosou v Československu a jeho částech	15
Hrubá úmrtnost všeobecná a poměrná úmrtnost tuberkulosou v Československu a jeho částech	23
Úmrtnost tuberkulosou v Československu naproti jiným státům	26
Rozvrh látky	26
Státy evropské s klesající úmrtností plicní tuberkulosou	26
Státy evropské se stoupající plicní tuberkulosou	28
Úmrtnost plicní tuberkulosou ve státech zámořských	30
Úmrtnost tuberkulosou ve velkých městech československých a srovnání s jinými světovými velkoměsty	36
Rozvrh látky	36
Počet úmrtí a úmrtnost tuberkulosou v Praze, Brně, Plzni a Bratislavě	36
Poměrná úmrtnost tuberkulosou ve velkých československých městech	41
Srovnání tuberkulosní úmrtnosti velkých měst československých s tuberkulosní úmrtností zemí českých	42
Srovnání tuberkulosní úmrtnosti v našich a cizích velkoměstech	43
Vliv války na úmrtnost tuberkulosou v zemích a velkých městech českých a srovnání ze zemí a městy cizími. — Vliv epidemie chřipkové z r. 1918	47
Některé další sociální zřetele tuberkulosy	57
Rozvrh látky	57
Tuberkulosa dle jednotlivých forem	57
Tuberkulosa dle jednotlivých tříd věkových a dle pohlaví v zemích českých a v Anglii	59
Tuberkulosa dle pohlaví a dle jednotlivých zemí českých	65
Tuberkulosa v pracovním věku u nás a v Anglii	67
Tuberkulosa ve městech nad 20.000 obyvatel a na venkově	69
Tuberkulosa v zemích českých dle jednotlivých povolání	70
Tuberkulosa a jiné příčiny smrti	72
Úmrtnost tuberkulosou v některých českých městech	73
Úmrtnost tuberkulosou dle okresů v zemích českých a dle žup na Slovensku a v Podkarpatské Rusi	75

Závěr	83
Odhad morbidity tuberkulózní	83
Přehled výsledků statistického rozboru	84
Význam úmrtnostní statistiky pro boj protituberkulózní	86

Díl druhý.

Zákony a nařízení o potírání tuberkulózy.

Úvod	91
Zákony a nařízení v zemích českých	93
Rozvrh látky	93
Výnosy a nařízení proti šíření tuberkulózy lidskou nákazou	93
Opatření proti tuberkulóze před r. 1902	93
Výnosy a nařízení o omezování tuberkulózy po r. 1902	94
Výnos ministerského předsedy Kőrbra z roku 1902 o omezování tuberkulózy	94
Oznámení výnosu oběžníky českého a moravského místodržitelství	95
Výnos o tuberkulózních nemocných v donucovacích pracovnách a polepšovnách z r. 1903	95
Výnos, jak podporovati zakládání pobočných spolků k potírání tuberkulózy z r. 1904	96
Výnos české zemské školní rady o tuberkulóze ve školách z r. 1905	96
Pravidla pro lékaře	97
Výnos českého místodržitelství o ohlašování tuberkulózy z r. 1911	98
Zákon o potírání přenosných nemocí z r. 1913	99
Výnos místodržitelství o zřizování zvláštních ústavů pro péči o tuberkulózní z r. 1917	100
Zákony a nařízení proti šíření tuberkulózy nákazou u hovězího dobytka	101
Stav před úpravou zákonou	101
Zákon ze dne 6. srpna 1909 a výnosy k němu se vztahující	101
Výnos českého místodržitelství o tlumení tuberkulózy u hovězího dobytka z r. 1910	102
Další místodržitelské pokyny	102
Nařízení platná pro Slovensko a Podkarpatskou Rus	104
Rozvrh látky	104
Opatrenia proti tuberkulóze z r. 1898	104
Ochrana proti tuberkulóze (1899)	105
Poštou zasielanie ľudských chrachot (1902)	106
Stavanie bezplatnej stanice na zkušania krchla pri nemocných na tuberkulózu (1907)	106
Hlášenie nemocného na tuberkulózu a zároveň desinfekovanie bytu (1903)	106
Pokračovanie pri propustení vojnov na tuberkulózu trpjacích (1917)	108
Závěr	110
Rozbor zákonů a nařízení o potírání tuberkulózy	110
Anketa o zákonu tuberkulózním	112
Doporučení	115

Díl třetí.
Státní péče.

Úvod	119
Úřady zdravotnické	121
Rozvrh látky	121
Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy	121
Organisace	121
Protituberkulosní činnost	122
Organisační činnost	122
Ústavy pro sociálně zdravotní péči	123
Organisace úřadů	124
Výzkum	125
Kontrola tuberkulosity	125
Zákonodárství a exekutiva	126
Ochrana	127
Léčba	128
Výchova	128
Součinnost	129
Finanční hospodárství	130
Zemské zdravotní úřady politické a autonomní	140
Zemská správa politická v Čechách	140
Zemská správa politická na Moravě	141
Zemská správa politická ve Slezsku	142
Expositura ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy v Bratislavě	142
Civilní správa Podkarpatské Rusi v Užhorodě, zdravotní referát	142
Zemský výbor v Čechách	142
Zemský výbor na Moravě	145
Ministerstvo národní obrany a ministerstvo sociální péče	147
Rozvrh látky	147
Ministerstvo národní obrany	147
Ministerstvo sociální péče	149
Zemský úřad pro péči o válečné poškozence pro Čechy	151
Zemský úřad pro péči o válečné poškozence pro Moravu a Slezsko	152
Zemský úřad pro péči o válečné poškozence pro Slovensko	153
Referát ministerstva sociální péče pro Podkarpatskou Rus v Užhorodě	154
Ministerstvo železnic	155
Školství	156
Rozvrh látky	156
Školy vysoké	156
Medicinské fakulty	156
Ambulance pro tuberkulosní při I. české klinice pro choroby vnější	157
Školy odborné	158
Ženská vyšší škola sociální péče	158
Česká škola pro ošetřovatelky	159
Německá škola pro ošetřovatelky	160
Školy střední	160
Školy obecné a měšťanské	161

Závěr	163
Rozbor státní péče o tuberkulosu	163
Anketa o státní péči o tuberkulosu	168
Doporučení	172

Díl čtvrtý. Dobrovolná péče.

Úvod	177
Odborné spolky protituberkulosní	179
Rozvrh látky	179
Masarykova liga proti tuberkulose	179
Organisace	179
Ústředí Masarykovy ligy	181
Výkonná kancelář	181
Ústředí a jeho činnost	182
Krajinské Masarykovy ligy	181
Okresní Masarykovy ligy	189
Místní Masarykovy ligy	189
Český zemský pomocný spolek pro nemocné plicními chorobami v Čechách	194
Německý zemský spolek pro nemocné plicními chorobami v Cechách	197
Organisace	197
Program	198
Činnost	199
Místní a okresní odbory	200
Pomocný spolek pro nemocné plicními chorobami ve Slezsku	200
Československý vědecký spolek proti tuberkulose	202
Spolky s programem sociálně zdravotním	204
Rozvrh látky	204
Československý Červený kříž	204
Organisace	204
Protituberkulosní činnost	205
České srdce	209
Y. M. C. A. — Y. W. C. A.	210
Československý abstinentsní svaz	211
Spolky pro péči o dítě	211
Československá ochrana matek a kojenců	211
Československá péče o dítě	212
Dětské poradny „Naším dětem“	213
Česká zemská komise pro péči o mládež v Čechách	213
Německá zemská komise pro péči o mládež v Čechách	214
Česká zemská komise pro péči o mládež na Moravě	215
Německá zemská komise pro péči o mládež na Moravě	215
Česká zemská ústředna pro ochranu dítek a péči o mládež ve Slezsku	216
Německá zemská ústředna pro ochranu dítek a péči o mládež ve Slezsku	216
Záchrana, sdružení pro mládež	217
Spolky dělnické a pojišťovací instituce	218
Rozvrh látky	218

Dělnictvo sociálně demokratické	218
Ústřední svaz nemocenských pokladen	218
Humanita, spolek pro péči o zdraví dělnictva	219
Dělnická akademie	220
Dělnictvo národně sociální	221
České ústředí nemocenských pokladen	221
Ústřední škola dělnická	221
Dělnictvo německé	221
Zemský svaz německých nemocenských pokladen v Čechách	221
Zemský svaz moravských a slezských nemocenských pokladen	222
Jednota zemědělských okresních pokladen Republiky Československé	222
Všeobecný pensijní ústav	222
Svaz úřednických nemocenských pokladen pro království České	223
Zemský úřad pre poisťovanie robotníkov na Slovensku v Bratislave	224
Spolky tělocvičné, studentské, vzdělávací a stavovské	227
Rozvrh látky	227
Československá obec sokolská	227
Svaz dělnických tělocvičných jednot československých	227
Svaz junáků skautů	228
Obec československých Baden-Powelových skautů	228
Spolek československých mediků	229
Sbor pro sociální péči o studentstvo vysokoškolské	229
Svaz osvětovy	230
Stavovské spolky lékařské	230
Závěr	231
Rozbor dobrovolné péče o tuberkulosu	231
Masarykova liga proti tuberkulose	231
Ostatní odborné spolky protituberkulosní	237
Spolky s programem sociálně zdravotním	239
Spolky dělnické a pojišťovací instituce	241
Spolky tělocvičné, studentské a vzdělávací	241
Anketa o dobrovolné sociální péči	242
Doporučení	247

Díl pátý. Dispensáře.

Úvod	251
Stanice Masarykovy ligy v zemích českých	253
Rozvrh látky	253
Stanice v místnostech vlastních neb pronajatých	254
Brno	254
Český Brod	255
Hradec Králové	255
Hranice	256
Chotěboř	256
Jaroměř	256
Karlín	257
Kolín	257
Králové Městec	258

Louny	258
Mělník	259
Mladá Boleslav	259
Moravská Ostrava	260
Náchod	261
Německý Brod	261
Nové Město nad Metují	262
Opava	262
Prostějov	262
Přerov	263
Příbram	264
Rychnov nad Kněžnou	264
Semily	264
Turnov	265
Ústí nad Orlicí	265
Valašské Meziříčí	266
Velvary	266
Vyškov	267
Znojmo	267
Stanice v soukromých ordinacích praktických lékařů	268
Blatná	268
Brandýs nad Labem	268
Čáslav	269
Hlinsko	269
Hořovice	269
Jičín	270
Konice	270
Lipník	270
Nový Bydžov	271
Strmilov	271
Ouvaly	272
Svratka	272
Zábřeh	272
Žirovnice	273
Lidové ústavy sociálně zdravotní péče	274
Rozvrh látky	274
Chrudim	274
Kladno	275
Praha, Kateřinská ulice	275
Ústav pro studentskou péči sociálně zdravotní, Praha II., Albertov	276
Smíchov	276
Pardubice	277
Žižkov	278
Dispensáře na Slovensku a v Podkarpatské Rusi	280
Rozvrh látky	280
Souchotinářský ústav v Báňské Bystrici	280
Poradna pro nemocné chorobami plicními při klinice prof. Hynka v Bratislavě	280
Stanice Masarykovy ligy v Breznu	281
Župný a mestský ústav pre pečlivosť o tuberkulosných v Komárne	282
Dispensář pro tuberkulosní v Levici	282
Ošetrovací ústav pre pľuchochých v Levoči	282
Dispensář pro plicní nemocné v Liptavském sv. Mikuláši	283

Dispensář pro nemocné plicními chorobami při všeobecné nemocnici v Munkačevu	283
Stanice Masarykovy ligy v Ružomberku	283
Protituberkulosní dispensář v Trenčíně	284
Dispensář pre chorých na plicia v Turčianském Sv. Martinu	284
Dispensáře německé	286
Rozvrh látky	286
Aš	286
Broumov	286
Cheb	287
Chomutov	287
Jablonec	287
Karlovy Vary	288
Krumlov	288
Liberec	288
Opava	289
Praha, Křižovnická ulice	289
Šumperk	290
Ústí nad Labem	291
Různé jiné dispensáře	292
Rozvrh látky	292
Okresní úřadovna sociálně zdravotní péče v Kutné Hoře	292
Zdravotní stanice Čs. Červeného kříže v Praze III.	292
Zemské vojenské rozřídovací stanice pro choroby plicní	293
Pro Čechy v Praze	293
Pro Moravu a Slezsko ve Šternberku	293
Pro Slovensko a Podkarpatskou Rus v Ružomberku	294
Stanice pro specifickou diagnostiku a léčbu tuberkulózy zaměstnanců státních drah	294
Při ředitelství státních drah v Bratislavě	294
Při ředitelství státních drah v Plzni	295
Při ředitelství státních drah v Praze	295
1. Nádraží Wilsonovo	295
2. Louny	296
Ústavy nemocenských pokladen	296
Ambulatorium Okresní nemocenské pokladny v Praze	296
Lidová poliklinika pro choroby plicní při nemocenské pokladně pomocníků krejčovských	297
Ambulatorium pro speciální léčbu chorob plicních v Praze I., Svaz úř. nem. pokladen	297
Dispensář pro dělnictvo Skodových závodů v Plzni	298
Ordinace pro tuberkulosní při Nemocenské pokladně soukromých úředníků v Plzni	298
Dispensáře zřizované	299
Dispensáře zaniklé	302
Závěr	303
Rozbor práce a situace dispensářů v Československu	303
Anketa o dispensářích	321
Doporučení	325

Díl šestý.
Léčebné ústavy.

Úvod	329
Dětské léčebny, zotavovny, nemocnice a kolonie	331
Rozvrh látky	331
Dětské osady útulny ženské v Brně	331
„Božena Němcová“ v Cirkvenici, Chorvatsko	331
Doubravnik u Tišnova	333
Lubě	333
Nedvědice	334
Obrany	334
Pernštýn	334
Veverská Bytýška	335
Ostatní československé ústavy pro léčbu dětské tuberkulózy	335
Zdravotní osada pro děti ohrožené skrofulosou a tuberkulosou, Březolupy u Uherského Hradiště	335
Zemský ústav pro skrofulosní děti, Cvikov	336
Coe College Camp	337
Letní škola pro tuberkulosní děti ve Dvoře Králové	338
Pavilon pro léčbu dětské tuberkulózy při všeobecné okresní nemocnici v Klatovech	339
Zemský ústav pro děti skrofulosní, Luže u Vysokého Mýta	339
Dětská ozdravovna (útulek) v Kutné Hoře	342
Dětská ozdravovna „Na Vršíčku“ v Rokycanech	342
Dětská osada města Brna v Předklášteří u Tišnova	343
Sirotčí kolonie v Ústí nad Orlicí	344
Státní dětský léčebný ústav Šrobárov v Dolnom Smokovci	345
Ozdravovna pro děti oslabené a tuberkulosou ohrožené ve Zlivi u Hluboké	346
Dětská zdravotná osada v Železnom	347
Ústavy německé	347
Prázdňinová kolonie „Margarethenheim“ u Místa, Krušnohoří	347
Prázdňinová kolonie, Horní Kunreuth u Chebu	348
Lesní ozdravovna v Křížatce u Mostu	349
Prázdňinové osady pro oslabené děti	349
České feriální osady	350
Výbor feriálních osad Buštěhradské dráhy	351
Prázdňinové kolonie Masarykovy ligy	352
Sanatoria a nemocnice pro dospělé	353
Rozvrh látky	353
Sanatoria československá	353
Zemská plicní léčebna v Jevíčku	353
Zemský ústav pro počínající tuberkulosu mužů v Kostelci nad Černými lesy	355
Masarykova léčebna pro plicně choré železniční zaměstnance v Květnici u Popradu	356
První český lidový ústav léčebný pro plicní choroby na Pleši	357
Sanatorium pro léčení plicních chorob v Prosečnici	359
Sanatorium Dra Szontagha, Nový Smokovec	361
Moravská zemská léčebna v Pasece u Šternberka	362
Léčebný ústav „Albertinum“ v Žamberku	364

Sanatoria německá	367
Léčebna pro plicní choroby v Bukově (Petschkovo nadání)	367
Léčebna pro plicní choroby v Bukově (Weimannovo nadání)	368
Zotavovna pro nemocné plicními chorobami okresní nemocenské pokladny děčinské v Eilandu	369
Léčebna v Horním Šárově u Albrechtic	370
Zotavovna pro lehkou tuberkulosu ve Vraném	372
Ústavy vojenské	373
Československá vojenská nemocnice pro plicní choroby v Cho- mutově	374
Čs. vojenský léčebný ústav v Matlárech	374
Barák pro tuberkulosní při posádkové nemocnici v Ružomberku	375
Československý vojenský plicní léčebný ústav ve Šternberku u Olomouce	376
Pavilony pro léčbu tuberkulosy při veřejných nemocnicích	377
Rozvrh látky	377
Pavilony Československé	377
Pavilon pro tuberkulosní při okresní nemocnici v Benešově	377
Tuberkulosní oddělení při zemském ústavu pro choromyslné v Bohnicích	378
Léčebna pro plicní choroby ve Cvikově v Čechách	379
Pavilon pro tuberkulosní při městské veřejné nemocnici v Mo- ravské Ostravě	380
Pavilon pro tuberkulosní při župní veřejné nemocnici v Nitře	381
Plicní oddělení všeobecné veřejné okresní nemocnice v Přelci	381
Pavilon pro tuberkulosní při okresní veřejné nemocnici ve Slaném	384
Pavilony německé	385
Pavilon pro tuberkulosu při okresní nemocnici v Chomutově	385
Pavilon pro tuberkulosu při Štěpánské nemocnici v Liberci	386
Pavilon pro tuberkulosu při všeobecné veřejné nemocnici ve Vrchlabí	386
Doplňk	388
Oddělení a léhárny pro léčbu tuberkulosy ve všeobecných veřejných nemocnicích. Lázeňské ústavy	388
Placení léčebného	389
Léčebné ústavy zřizované a zamýšlené	390
Léčebné ústavy zaniklé	391
Ústavy mylně uváděné	392
Závěr	393
Rozbor léčebných zařízení pro tuberkulosu v Československu	393
Léčebná a preventivní péče o děti	393
Léčebná zařízení pro dospělé	397
Pavilony pro nemocné tuberkulosou	406
Subvence vyplacené léčebným ústavům	411
Anketa o zařízeních pro léčbu tuberkulosy	414
Doporučení	420

Doslov a dodatky.

Hospodářské úvahy o tuberkulose	425
Hospodářské ztráty, působené tuberkulosou	425

